

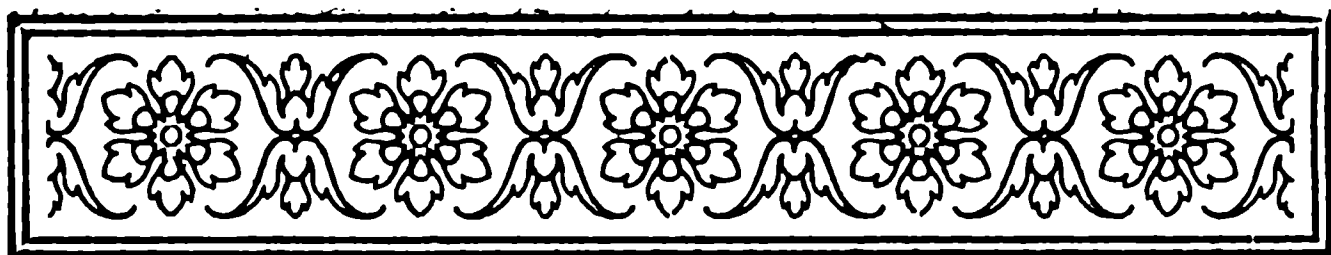
SKOLSKÁ OTÁZKA.

SPOLOČNÝ PASTIERSKÝ LIST ARCIBISKUPOV
A BISKUPOV ČESKO-SLOVENSKEJ REPUBLIKY:

KOŠICE 1922.
TLACIAREN „SV. ALŽBETY“ UC. SPOL.
19709.

Boj o náboženstvo vo škole.

Príznak našej doby. 827

Žijeme v dobe veľmi vážnej. Nikdy sa nevedol boj proti katolíckej cirkvi takou náruživosťou a všetkými prostriedkami novodobej osvety (modernej kultúry), ako práve za našej doby. Cieľavedomá agitácia v davoch ľudu a tichá podvratná práca vlivných činiteľov — ... bohaprázdna veda na vysokoškolských stolicách, sústavné štvanie v dennej tlači a sdrúžené lákanie od muža k mužovi — toho všetkého sa používa k boju proti náboženstvu a cirkvi.

Po mnohoročnej prípravnej práci, domnievajú sa neverci a nepriatelia cirkvi, že nadišla doba k rozhodnej bitke. *Vedia to práve tak dobre jako my, že budúcnosť národa a štátu*

závisí na škole. Jak oni dostanú do rúk školu, boj sa v ich prospech rozhodne. Už veľiký prorok na stoliči Petrovej, pápež Lev XIII., predvídal tento boj vo svojom svetovom okružnom liste „Humanum genus“, dňa 20. dubňa 1884. proti slobodnomurárom vydanom. Píše o tom: „Nepriatelia cirkvi (pod vedením slobodnomurárskeho spolku) s najväčšou jednomyselnosťou zasadzujú sa o to, aby vyučovanie mládeže k sebe strhli. Lebo im snadno útly a vnímavý vek vytvárajú podľa ich ľubovôle a vodit ich po oných cestách, ktoré sa im zamlúvajú. To sa im zdá za najvhodnejšiu cestu, aby si vychovali v štáte taký dorost občanov, ktorý sa im práve hodí. Preto pri výchove a vyučovaní vylučujú docela služobníkov cirkvi z učiteľského úradu práve tak ako od dozoru nad mládežou. Na mnohých miestach previedli, že celé vyučovanie je v rukách laikov (svetských) a že i z mravnej výchovy boly zrovna vylúčené veľavýznamné, veľiké a posvätné povinnosti, ktoré človeka s Bohom viažu.“

Nedajme sa klamať ani neklamme sami seba: boj o školu je pre nás katolíkov *bojom na život a na smrť!* Protivníci cirkvi tomu sa úfajú: škola, keď ľudu náboženstvo vzala, privedie úplnú rozluku cirkvi od štátu. *Škola bez náboženstva je prípravou na kultúrny boj bez nápadného hluku.* V tomto boji úplne a docela vzájomne si odporujú názory. V národnom shromaždení (parlament), v novinách, na schôdzach popostavovali nepriatelia cirkvi svoje rečníštie a živé slovo tam prednesené vnáša sa tlačou až do poslednej chalupy. My katolíci, podľa napomenutia sv. Petra apoštola, musíme „byť vždycky hotoví na obranu proti každému, kto žiada od nás počet“. (1 Petr. 3, 15).

Naše zásady v školskej otázke.

Naše zásady v školskej otázke sú jasné nad všetky pochybnosti a plynú dôslednou nutnosťou z *práva prirodzeného a z práva cirkvi, Ježišom Kristom zaručeného.*

Rodičia majú prirodzené a neod-
rieknuteľné práva na svoje dietky aj
povinnosť ich vzdelávať, vyučovať a
vychovávať. Lebo Boh, ktorý je pôvod-
com ich života, sveril ich vám, kre-
stanskí rodičia, aby ste ich vychovávali
pre neho, podľa jeho vôle.

A to, čo je na prirodzenom práve
založené, krstom sv. sa potvrdzuje. Po
krste sv. vaše dietky prináležia neod-
volateľne *Kristu Pánu*. Či viete, čo to
znamená? Apoštol národov, sv. Pavel
píše o tom (Efes. 2, 13, 19—22): „Vy,
ktorí ste kedysi ďaleko boli, teraz ste
sa v Kristu Ježišovi sblížili a to v krvi
Kristovej . . . Hľa, teda, nie ste cu-
dzinci a prisťahovaní, lež ste spoluob-
čania svätých a domácimi Božími, súc
postavení na základe apoštolov a pro-
rokov, akožto na uhľomnom kameni Je-
žišu Kristu, v ktorom sa spája a sje-
dnocuje každá stavba a rastie vo svätý
chrám v Pánovi, v ktorom sa i vy
spolu vytvárate v príbytok Boží v
Duchu“. Tu má každá veta veľký
význam. Hoc sú len púhymi ľuďmi,
dietky vaše sú povýšené krstom sv.

do nepochopiteľnej výšky; lebo jako sú spojené s vami sväzkom príbuzenstva a pokrevnosti, tak s Pánom Ježišom sú spojené skrze milosť, a jako budúci obyvatelia nebies (domáci Boží) majú výsady a výhody, na ktoré nemajú nárokov cudzinci, ktorí sem nepatria. Teraz už omnoho lepšie porozumieme výpovedi Pánovej: Nechajte dietky a nebráňte im prísť *ku mne!* (Mat. 19, 14), lebo sú dietkami Božími a spoludedičmi Krista Pána. Vo svetle takejto viery musíte pozeráť na dietky svoje, lebo len tak je ich hodnota cenná! Z tejto hodnoty ale plynú povinnosti, ktoré máte voči nim, ako novým dedičom Božím. Slobodným a milostivým ustanovením Božím prijaly vaše dietky dedičstvo pravdy Kristovej, ktorá nám bola skrze apoštolov zvestovaná. Na tejto pravde, a ňou je naša viera, musíte, milovaní rodičia, budovať! Vaša výchova nech že je teda stálym budovaním, stálym upevňovaním pravdy a milosti Kristovej v dušiach vašich dietok! Nezabúdajte, že dietky vaše sú „chrámom Božím a že duch Boží

prebýva v nich.“ Jestli ničí niekto chrám Boží, toho zničí Boh; lebo chrám Boží je svätý. (1. Kor. 3, 16). Túto vašu veľikú povinnosť, zachovať vaše detky za živé chrámy Božie vo viere a v milosti vám usnadňuje sviatosť birmovania. Povzbudzujte svoje detky, aby túto sviatosť azda nezanedbávaly!

Tu máte, kresťanskí rodičia, svedectvo o vznešenej hodnote vašich dietok. Jakým tajomstvom je dieťa! volá celkom správne básnik. Žiadna filozofia, žiadna výchovoveda, ktorá nebuduje na „uholnom kameni Ježišu Kristu“, nezmýšľa o dieťati tak vznešene. Učte však vaše detky aj tomu, za čo majú Kristu Pánu ďakovať! Jakou radosťou je táto pravda pre každé *chudobné* dieťa, hoc by sa zdala sebe najnepatrnejším voči svetu! Jakým potešením pre rodičov v ich starostiach a namáhaniach za dobro dietok. Ale naopak akou hrôzou pre tých rodičov, ktorí sú nedbanlivé a na svoje povinnosti zabudli! Ako vysoko stojí nad každú inú „*katolícka výchovoveda*“ (pedagogia), ktorá bu-

duje na výpovedi Pánovej : „Čokoľvek ste učinili jednému z najmenších týchto bratrov mojich, mne ste učinili.“ (Mt. 25, 40). Výchova je teda prácou, ktorá sa koná bezprostredne v službe Božej.

Tri obvody detského života.

Deti, navštevujúce školu, patria *najprv rodine*, potom *cirkvi* a konečne štátu (občianskej spoločnosti). *Rodina* je podľa prirodzeného a božského práva *prvým* činiteľom výchovným a *škola je len ústavom pri výchove* výpomocným a *doplňujúcim*.

Právo cirkvi na školu plyní z poslania, ktoré Kristus Pán svojej cirkvi udelil : učiť celé človečenstvo zjaveným pravdám a nimi, ako i sv. sviatosťami viesť veriacich k ich večnému cieľu. „Idúc do celého sveta, učte všetky národy, krstiac ich... a učte ich zachovať všetko, čokoľvek som vám prikázal.“ (Mat. 28, 19, 20), Vyučovať a vychovávať všetkých ľudí, tým viacej ale ľudí pokrstených a veriacich, je

teda *podstatným úkolom cirkvi*, tak
 že sa ku cirkvi zrieknuť nemože. Táto
 výchova ale primerane prirodzenosti
 ľudského ducha musí byť *jednotná*.
 Lebo jestli sa učí vo školách pravdám
 potrebným k večnej spáse, vyučovanie
 svetských predmetov nesmie sa diať v
 duchu protikresťanskom alebo docela
 anarchistickom, Lebo — a tu sa ne-
 dajte oklamať, kresťanskí rodičia —
 ľahostajným (indifferentným) není pra-
 žiaden predmet školského vyučovania.
 Alebo bude učiteľ česť a chválu Božiu
 vo svojom predmete hlásať, alebo
 bude Boha zapierať. A to činí už tým,
 keď o Bohu nehovorí (mlčí).

Diet'a ale patrí aj *štátnej spoloč-
 nosti* a preto aj *štát má právo na
 dieťa*. Nakoľko vecou štátu je starať^{sa}
 sa o verejný poriadok, o ochranu ži-
 vota a majetku, o umenie, vedu a
 spravodlnosť, má štát aj právo poža-
 dovať od každého svojho občana ur-
 čitú mieru vzdelanosti. Preto sa musí
 podrobiť každý občan nejakému vyna-
 učovaniu. Rodičia väčšinou nie sú v
 tom položení, aby povinnosť vyučo-

vania detí sami vyplniť mohli, preto sverujú škole svoje deti. Od toho okamženia štát berie na seba zastupovanie rodičov, ktorí sa musia podrobiť nariadeniam štátnym i čo do veku školopovinného, i čo do spôsobu navštevovania školy a rozsahu učebnej látky. *Verejná škola teda není majetkom tej-ktorej vlády alebo strany, hoc by aj mala v parlamente väčšinu, a už naskrze není majetkom učiteľov, ktorí sú len povereníkmi rodičov a štátu, lež je a ostane ústavom pomocným a dobrodením pre oné rodiny, ktoré chcú alebo musia ho použiť.*

Tieto zásady o práve rodiny, cirkvi a štátu na školu potvrdzujú *dejiny*. Až do poslednej doby, keď bola zavedená „škola štátna“, boly školy zakladané skrz obce, teda skrze sbory rodín, alebo skrze cirkvi. Aj university založené cirkvami alebo panovníkmi, maly za popredný cieľ obranu kresťanskej viery kresťanskou vedou a boly preto v úzkom spojení s cirkvou, hoc aj odhliadneme od toho, že o ich uznanie pápeža požiadávali.

Najlepšou je tá škola, ktorá má spravедlivý ohľad na onen trojaký pomer diet'at'a; ktorá seba považuje za nestrannú a vecnú pomocnicu rodiny, cirkvi a štátu. Pravá škola má sa preto vynasnažovať jednako vychovať rodine poslušné deti, verných vyznavačov cirkvi a ochotných občanov štátu.

Pôvod nútenej štátnej školy.

Keď nevera vnikla do kresťanských národov a tieto sa dostaly do jarma štátneho absolutizmu, povstala nekresťanská právna veda a učila v protive s celou minulosťou: „*Štát sám pre seba si je cieľom, štát je zdrojom všetkého práva a má preto plné právo nad každým jednotlivcom.*“ Odtiaľ vyviera oná nesprávna zásada: *Štát má výlučné právo na školu.* Keďby tomu ozaj tak bolo, vtedy zaiste by musel človek už od najútlejšej mladosti byť vzdelávaný a vychovávaný pre štát a len pre štát: vtedy mal by človek len ten cieľ, aby so všetkým, čím je a čím vládne, so všetkými telesnými i duše-

vnými silami bol štátu k službe, platil dane, bol vojakom a slúžil len tým účelom, ktoré tá alebo ona vláda štátna určí.

Jako kresťania sme si toho iste povedomí, že musíme síce dávať štátu, čo mu je potrebné k jeho udržaniu, my ale sami že máme iný, vyšší cieľ, ktorý sa nad túto časnosť povznáša a *vo večnosti spočíva*,

Musíme vám, kresťanskí rodičia, poznovu a zasa pripomenúť pôvod tejto pohanskej domnienky o štáte, aby ste pochopili, že *nútená štátna škola vždy bude mať ráz protikresťanský*. K tomu treba dodať, že štátna škola nútená má svoj pôvod vo francúzskej revolúcii a ten moderný štát docela vyhlási zásadne beznáboženským (bezkonfessijným), ako môže žiadať, aby jeho katolícki občania mu obetovali i svoje svedomie a prijali jeho pohanské zásady a názory? A jestliže i štát beznáboženský (bezkonfessijný) zaručuje „slobodu svedomia“ — ovšem ako tej slobode on rozumie —

prichádza do protivy so sebou samým, keď zavádza školu proti svedomiu svojich katolíckych občanov.

Oprávnenosť a hlavná prednosť školy katolíckej.

Ak má škola spravodlivo slúžiť všetkým trom oprávneným činiteľom výchovy, rodine, cirkvi, štátu, možné je to len vtedy, jestliže je úplne preniknutá duchom kresťanskej viery, nakoľko len vtedy je sprostena názorov časových a smerov strannických. Naproti tomu škola, ktorá je závislá na vláde, na politických stranách, alebo na ľudových triedach, vždy je v tom nebezpečenstve, že im bude slúžiť, bude teda na pr. v dobe hospodárskeho liberalismu pôsobiť kapitalisticky, v dobe národnostného vzrušenia radikálne, v dobe nepriaznivej náboženstvu — proticirkevne.

Z toho poznávajúte, kresťanskí rodičia, oprávnenosť a prednosť školy náboženskej, (konfessijnej) v našom prípade katolíckej. Ona jediná totižto

spočívajú na neporušiteľnom základe katolíckej viery a mravouky; neslúžia teda ani menlivým názorom času, ani sebe odporujúcim zájmom strán a stavov. *My katolíci slúžime tenkrát len všeobecnému pokoji, keď žiadame školu náboženskú, (konfesijsnú) to jest, katolícku pre deti katolícke, počnúc od obecnej až do vyšších škôl.* Len taká škola môže uspokojiť svedomie katolíckych rodičov, lebo len ona berie na seba úlohu povinnej výchovy rodičovskej a ďalej ju provadí. Cirkvi označuje v Kan. 1372. § 2. cirk. zákonníka starostlivosť o kresťanskú výchovu dieťaťa ako „právo a najdôležitejšiu povinnosť rodičov“. Rodičia, ktorí sa o ne nestarajú, *ťažko* sa prehrešujú. Dľa Kan. 1374 nesmú katolícki rodičia bez nutnej potreby posielat' deti svoje do škôl, ohľadom náboženstva ľahostajných alebo nekatolíckych. Biskupom samým patrí posúdiť, za jakých okolností a ochranných opatrení môže sa dovoliť navštevovanie takejto školy.

Kdekoľvek ale jestvuje škola, preniknutá duchom kresťanským, tam,

kresťanskí rodičia, máte *pravý poklad*. My katolíci máme za to, že *z dôstojnosti dieťaťa plynie i dôstojnosť učiteľa*. Ak pokladajú strany proticirkevné učiteľský stav pre jeho prenikavý vliv na dorastajúce pokolenie za vitaného obhájca ich cieľov, — nám je on delníkom Kristovým, viditeľným anjelom strážnym maľučkých, povereným rodičov, dobrodincom ľudstva, lebo koná skutky duchovného milosrdenstva, za ktoré Pán Ježiš tak veľikú odmenu prisľúbil.

Škola a cirkev v štáte našom.

Vo väčšej časti nášho štátu školy sú čo do náboženstva smiešané, jako také prevzaté zo starého štátu. Katolíckym rodičom teda není ponechané na vôľu do jakkej školy majú poslať svoje dieťky. Nepatrný počet súkromných škôl nepadá na váhu. Ale práve tým, katolícki rodičia, zväčšuje sa vaša povinnosť, lebo tým väčšiu starosť musíte vynaložiť na náboženskú výchovu svojich dieťok, čím väčšie nebez-

pečenstvo im hrozí so strany učiteľov a spolužiakov, že utrpia škodu na svojej viere. Ani veriaci učiteľ nemá v takej škole spôsobu a príležitosti, ako by sa to vyžadovalo, pestovať mravnonáboženskú výchovu s tou vytrvalosťou a horlivosťou, akú zasluhuje. Lebo najúčinnivejšie prostriedky náboženského vzdelávania sú mu odňaté práve pre prítomnosť nekatolíckych žiakov alebo takých bez vyznania — alebo môže ich upotrebiť vo veľmi obmedzenej miere.

Katolícka cirkev má nevyčerpatelné bohatstvo mocných pohnútok pre mravnú výchovu; výklad desatoro; nauku o hriechu, jeho zlobe, následkoch a trestoch; nauku o modlitbe; o sviatosti pokania, ktorej častejšie prijatie je najlepším prostriedkom výchovným ku vnútornej úprimnosti; nauku o najsv. sviatosti oltárnej, ktorá úplným právom nosí názov „chlieb silných, víno panien.“ Toto všetko, čo deň, zasiahne do života dieťaťa, upravuje a bystrým činí jeho svedomie a tvorí základ, na ktorom neskôr dieťa buduje

celý svoj mravný život. Akú ztratu trpí preto dieťa vo škole, ktorá týchto výchovných prostriedkov nepoužíva a ničím ich nenahrádza.

Škola, nábožensky smiešaná, podržala síce vyučovanie náboženstva a náboženské úkony ako povinnosť školskej mládeže, lež pre žiaducnú mravnú výchovu nemohla nič väčšieho dokázať, nakoľko vyučovanie náboženstva ohradilo len na samé týždenné dve hodiny, t. j. bez vlivu na ostatné práce školy. Len malá hrstka veriacich učiteľov učinila katolícke presvedčenie dušou celého vyučovania.

Za posledné tri roky utrpela cirkev na poli školstva ešte väčšie ztraty: náboženské úkony, spoločná modlitba, návšteva sv. omše v nedeľu a sviatok, prijímanie sv. sviatostí nie sú už podstatnou čiastkou náboženského vyučovania, lež sú ponechané na ľubovôľu žiakov — kríž, znamenie nášho vykúpenia, u nás katolíkov v najväčšej úcte, je na premnohých miestach zo školských sieň odstránený — na našich stredných školách je náboženstvo

vo vyšších triedach snížené za predmet nepovinný, ponechané na vôľu žiakov a tak olúpené je o patriacu verejnú vážnosť. Ano i v obecných školách je osvobodenie od vyučovania náboženstva zavedené. Deťi už nemôžu byť vo škole do praktického náboženského života uvádzané a nemôžu sa už navykať plneniu náboženských povinností! A ani toto znehodnotenie a uponíženie náboženského vyučovania a nábožensko—mrávnej výchovy, čo je už ozaj lúpežou aj tak skrovných práv bezbrannej cirkvi, nestačí nepriateľom cirkvi — *v budúcnosti má byť len beznáboženská, štátna škola nútená, kde sa viacej o Bohu ani spomienka činiť nebude, popri ktorej sa nestrpí žiadna škola súkromná.* V tomto sa chystá náš štát prevýšiť aj niekdajšie bezbožné Francúzsko.

Následky beznáboženskej výchovy.

Dnes už viac než dakedy počuť ľudí ponosovať sa, že dorastajúca mládež nemá dostatočného smyslu pre

povinnosti. Dopytuje sa po ľuďoch, povedomých si svojich povinností, ale tých je veľmi poriedku. Nie div; najúčinnivejší prostriedok výchovy k povinnosti je vykázaný zo školy. To netají ani neverec, že dôsledným navykaným dieťaťom každodennej modlitbe, pravidelným navštevovaním omše sv. v nedeľu a vo sviatok, hoc to aj vyžaduje nejakých obetí, častejším prijímaním sv. sviatostí, ukázňuje sa vôľa a že žiadna pohnútko „etickej kultúry“ alebo „občianskej morálky“ sa tomu nevyrovná. A len si nenamýšľajte, kresťanskí rodičia, že srdce a myseľ vašich detí sú už vzdelané, keď majú rozličné vedomosti. Pravda, bohatá vedomosť prispieva ku pozemskému pokroku; avšak vnútorná cena človeka, jeho pomer k bližným a predovšetkým jeho večná spása závisí od jeho ctnosti a mravnosti.

Deti, ktoré napredujú síce vo vede, ale nie v mravnosti, nekráčajú vyššie, lež klesajú a upádajú. Bohužiaľ, mnohí rodičia neuznávajú tú pravdu, až často

musia smutní stáť nad troskami svojho šťastia, ktoré ich deti, vzdelané síce ale nepodarené, zničily.

A že je tomu skutočne tak, o tom sa presvedčíme, keď pozremo do života našej mládeže. Dnes každý sa ponosuje na *urážlivú pýchu*, akou naša mládež *opovrhuje každou nadvážnosťou* (auktoritou) a zavrhuje ctihodné a dobré mravy minulosti. To síce doniesla sebou dosavád ešte každá revolúcia, totižto jakýsi nejasný pud zavrhať všetko staré a hnať sa po novom, ako by vo starom väzilo všetko nešťastie a v novom všetko blaho. Ale *nešetrnosť* našej mládeže ku každej vážnej kresťanskej tradícii z minulosti a jej pochabé *preceňovanie*, *seba* vyrastá zrovna v nebezpečenstvo pre našu dobu. Madíci sa vysmieľajú ctihodným starcom, nezrelí žiačkovia si myslia, že sú učiteľom rovni, — nezkušení blázni považujú sa za múdrych a zamietajú všetko, čomu sa dosavád verilo a čo sa za dobré pokladalo: O mládež, keby si mala porozumenie pre to! V poctivej kázni a mravnosti tvo-

jich predkov, v prostom ich odeve a spôsobe života, ich poctivosti, šľachetnosti vo slove a skutku spočíva hlboká životná múdrosť, ktorá sa stouletou skúsenosťou osvedčila.

Ešte na jeden smutný zjav života našej mládeže treba nám poukázať: *Odučila sa prežívať s jarou myslou čisté, tiché radosti svojho veku.* — Podivajte sa len raz na deti, alebo ešte lepšie na dorastajúcich mladíkov a dievky, keď sa hrajú, alebo telo cvičia, alebo výlety usporadúvajú. Neupierame, že z takých telocvikov môže v istej miere vypučiť sebakázeň, sebazaprenie, obeťavosť, úslužnosť atď. Na duchovných ústavoch sa kultúra (vzdelávanie) tela už pred pol stouletím prevádzala v miere, aby vyhovovala zdravotným požiadavkám dnešným; vedľa tela ale bola aj prísna duševná práca.

Ale jaká rozpustilosť, divokosť, náruživosť ukazuje sa dnes často u našej mládeže! Po mladistvej prostote ducha, ktorá keď dakedy aj prekypela, ale predsa vždy roztomilou bola, neni už ani stopy. Počúvajte však aj tie ich

reči a ten ich spev, — veci tých nesmieme prepáčiť. Hry a zábavy mládeže sú obrazom ich mravného stavu a vnútorného smýšľania. Jestli niekto chce toto zjavné zdivočenie myslí a mravov dnešnej mládeže premáhať tým, že sa mládež vedie do Božej prírody, uznali bi sme to za šlachetný prostriedok výchovný, keby sa pri tom mládež učila, všade hľadať a vidieť stopy Pánove, v zrnku pieskovom, v kvapke vody i vo steble (byli) poznávať skrytú múdrosť, moc a dobrotivosť Božiu. Odhliadnuc od toho, že sa pri týchto výletoch chce docieľiť len telesná zdatnosť, stykaním sa obojeho pohlavia urážajú sa najjednoduchšie požiadavky kresťanskej slušnosti a mravnosti.

Najsmutnejšie ' je však *ubývanie bázne Božej a pobožnosti*. Nie div, keď uvážime, že bezbožnosť v dnešnej dobe predáva sa za osvietenosť a vzdelanie; a bezvereckosť považuje sa za odporúčenku pre verejný život. Keď toľko mladých študujúcich odmieta náboženské vyučovanie, každé navštevovanie omše sv. a zvlášte prijímanie

sv. sviatostí, tu sa treba zastaviť a odpovedať si na otázku: čím a ako došli tieto mladí už tak ďaleko? Lebo život bez Boha je ľudskému srdcu neprirodzený. Kto boli ich učitelia? Ktoré knihy, časopisy a noviny čítajú? Kto im dodával hanebnú a naničhodnú literatúru, ktorú deň v rukách majú? Také zpytovanie svedomia nech prekonajú tí, ktorí majú strážiť nad blahom štátu; lebo takto vychová sa naša mládež za priekopníkov budúcich politických a spoločenských (sociálnych) katastrof. Od tej doby, čo bolo náboženstvo zo škôl vylúčené, zostáva jej (mládeži) jediné útočisko, totižto dom, v ktorom sú ešte veriaci rodičia, kde sa ešte koná spoločná modlitba, kde sa slávi nedeľa, kde panuje smysel pre rodinný život a láska medzi rodičmi a deťkami, ako sv. Pavel napomína: „Dietky poslúchajte rodičov svojich v Pánu, lebo je to spravедlivé... a vy, otcovia, nepôpudzujte k hnevu dieťok svojich, lež vychovávajte ich v kázni a v napomínaní Pána“. (Efes. 6. 1—4).

Ale kde sa srútila viera, tam sa vyvracia aj skromnosť, úcta pred auktoritou, povedomie povinnosti, pilnosť, čistota mravov, tam sa zahniezďuje nestydatosť a nemravnosť. A vy, kresťanskí rodičia, dobre viete, že za našej doby život ľudský neni žiadna detská hračka. Ukladá bremená a vyžaduje obety, ku ktorým ani veľká duševná sila nestačí. To vydrží len vôľa posilnená nádejou na večnosť a povznesená ku milosti. Dnes sa nesmie život oveňovať podľa počtu rozkoši alebo splnených žiadostí, lež podľa vernosti v konaní povinností! Sem patrí slovo Pánovo: „Komu však pripodobním pokolenie toto? Podobné je chlapcom, sediacim na námestí, ktorí volajúc k súdruhovi, hovoria: Pískali sme vám, a netancovali ste; nariekali sme a neplakali ste.“ (Mat. 11. 16—17). To znamená: pokolenie, ktoré každú chvíľu počína si ako deti, ktoré hneď sa smejú, hneď zasa plačú, nemožno v našej dobe upotrebiť. Poznáme žriedlo všetkých týchto väd; vyučovanie a výchova nemá sa odlučovať (trhať); jedno s

druhým do hromady patrí. Veľký pápež Lev XIII. o tom hovorí: „Pri diet'ati nemožno Šalamúnov výrok obnoviť a nerozmysleným úderom meča, rozlučujúcim od seba rozum a vôľu, diet'a na dvoje rozdeliť. Medzitým čo sa vzdeláva rozum, treba vôľu navykať nadobývaniu ctnosti. Kto pri vyučovaní zanedbáva ctnosť a celou svojou námahou pracuje len na pestovaní ducha, kuje z vyučovania nebezpečnú zbraň do rúk planých ľudí.“ (Dop. kard. vikárovi z 25. júna 1878.)

Pomyslí si snáď niekto z vás, kresťanskí rodičia, že je to škaredohľadnosť, nakoľko všetkých týchto následkov nevereckej školy nepociťujeme. Chvála Bohu, že náboženský život v rodinách a pilná práca našich kňazov v duchovnej správe tieto následky v mnohom hamuje a mierni. Ale keď už teraz treba počúvať husto ponosy, že dorastajúca mládež nepozná úcty oproti vrchnosti (auktorite) a nie si je vedomá svojich povinností, ale až príliš zbytočná je v pôžitkárstve a rozkošiach, čo teprv bude, až vyrastú tie státisíce

a prídu do činného života, ktoré bez všetkého náboženstva v nevereckých školách nauky svoje skončia? Veď sa nám tak pozdáva, že sme už na rovnnej ceste k úplnému neverectvu vo verejnom živote a tiež tak k beznáboženskej škole.

Čo nám nepriatelia cirkvi vytýkajú.

„Cirkev chce sa zmocniť všetkého vyučovania, jej ide jedine o boj so štátom a s učiteľstvom — o moc. To smelé a surové podozrievanie, ktoré nezaslúži, aby sa naň odpovedalo. Pomluva, hoci sa aj často opakuje, preto samé ešte sa pravdou nestane. My katolíci boja si nežiadame, iba že nám ho niekto nanúti. Hájime len práva katolíckeho svedomia. Školská otázka rovnako týka sa rodiny ako aj národa a vlasti. Jedná sa o budúcnosť všetkých. Cirkev a v jej mene biskupi sú jedine obhájcami kresťanskej školy, lebo zákon Kristov viaže každého tak vo verejnom živote, jako v každom jeho odvetví. Okrem

toho dejiny a zkušenosť dokazujú, že mládež odcudzená božskej viere je vážnym nebezpečenstvom každého štátu. Cirkev v tomto boji háji len prirodzené a Bohom zaručené práva katolíckych rodín, ktoré oddajúc dievky škole, na žiadosť pád neztrácajú právo na ne, tak jako ani učitelia nenabývajú z toho iného práva nad deťmi iba to, ktoré presne plyne z ich vyučovacej a vychovávateľskej povinnosti: totižto dozor nad riadnym navštevovaním školy a nad povinnosťou detí v učení. Vôľa Kristova, právo dieťaťa na pravú vieru, v ktorej sa podľa vôle Božej zrodilo, je to, čo cirkev nadovšetko bráni. Jestli niekto hájenie týchto práv „bojom o moc“ menuje, ten zúmyselne prekrúca pravý úmysel cirkvi. Ak náboženstvo nestojí na najprednejšom mieste, ľahko sa octne na mieste najposlednejšom.

Cirkev chce školu „sklerikalizovať“.

Odpovedáme našim odporcom, ktorí chcú byť poctivým, s pápežom Piom IX.: Vráťte slovom ich smysel; kleri-

kalizmu niet, preto túto frázu odmietame. Katolíci sme a vieme, že klérus, kňazstvo, je podľa ustanovenia Ježiša Krista, vysluhovateľom tajomství Božích, (I. Kor. 4. 1.) že teda klérus je k vôli náboženstva a nie naopak. Vieme ale aj to, že diabolská nenávisť proti cirkvi, šikovne vedela vpáliť biľag „klerikalizmu“ na čelo všetkých tých, ktorí si stali na obranu vysokých duchovných a mravných záujmov cirkvi, a tým oklamala ľud. Jestli ale ľud kňazským stavom opovrhne, — či už pre jeho vlastné chyby, alebo následkom pomlúvačných rečí odporcov náboženstva, nevyhnutne klesá aj nábožnosť a mravnosť ľudu. Lebo kňazstvo je predstaviteľom kresťanských ideálov: úcty k auktorite, povedomia povinností, obetavosti, poctivosti, mravnej čistoty, lásky k bližnému a k vlasti. Bez týchto ideálov rúti sa každý národ do záhuby! Národ, ktorý nevychováva viac žiadných kňazov, je v úpadku.

Tí, ktorí sa snažia do slova „klerikalizmus“ vložiť všetku nenávisť a opovrženie, nech si dobre rozmyslia

toto: predtým sa vzdávala úcta len poctivej práci, a tak úcta najväčšia práci najcennejšej, to jest práci za božskú pravdu. Len vypočítavá zahálka, úžera a podvod nemali žiadnej cti. Za našich časov ale za peniaze kúpiš všetko. Kto má peniaze, je pánom — kto sa len prácou môže vykazať, tým sa pohrda, ba docela opovrhne, či slúži oltáru, alebo v dielni. Preto sú boháči pánmí sveta, preto sa necení ani práca v prospech duší. Tak sa nám vracia staré pohanstvo, keď každá práca bola otroctvom a preto v opovržení.

Ó keby naša škola vniesla do terajšej spoločnosti starý kresťanský názor o cti a vážnosti i dôstojnosti práce, zvlášte práce duševnej! Taký „klerikalizmus“ by všetci radostne uvítali, či už pracujú duchom, alebo rukami!

Naproti udajnému našemu úmyslu: sklerikalizovať školu, vidíme požiadavky niektorých učiteľských organizácií a nevereckých združení robotníckych. Tieto sú: *škola úplne svetská, odstrá-*

nenie jakéhokoľvek náboženstva, úpiná rozluka cirkvi a školy. Tento útok na právo cirkvi, zaručené Bohom, jako sme to shora dokázali, túto roztržku s celou minulosťou národa, tento útok na pravdu a zákon Boží, nemenujú oni snáď ničením kresťanstva, ale víťazstvom rozumu a slobody, keď my ale bránime cirkev a katolícky ľud, hneď to pomenujú „klerikalizmom“.

A na posmešky, že vraj chceme voviesť do školy katolícke počtovanie a čítanie, odpovedáme: Každý predmet možno použiť pri vyučovaní k tomu, aby dieťa chápalo Božiu múdrosť a dobrotu a blahodarné účinkovanie cirkvi, ale tiež každý predmet možno k opaku zneužiť. A v mluvnickej obratnosti práve tak sa možno cvičiť pri opise domáceho zvierat'a, jako pri opise chrámu Pána, vianoc alebo prôvodu na Božie Telo a šikovnosť vo speve môže dieťa dosvedčiť pri prednesení kostolnej piesne práve tak, jako pri ľudovej piesni.

Cirkev vraj chce snížiť úroveň vzdelanosti.

Vytýkajú cirkvi, že chce udržiať vzdelanosť na nízkej úrovni. Práve naopak! Pre vznešenosť kresťanskej vierouky a mravouky má cirkev najväčšie ťažkosti s nevzdelaným ľudom. Nevzdelaní katolíci veľmi ľahko sa stávajú obeťou povery, alebo aj nevery. Zásluhy katolíckej cirkvi o vzdelanosť potvrdzujú dejiny.

Na konci *starého veku* zachránila cirkev dôkazy jeho vzdelanosti vo svojich knižniciach a tak zachovala ústrojnú spojenie kultúrneho vývoju. V *stredoveku* bolo kňazstvo stavom učencov, duchovní boli aj lekármi, lebo až do 13. storočia bolo v stave svetskom veľmi málo lekárov. Prvé sriadené školy boli kláštorne, farské, katedrálne. Na štátnych školách, ktoré neskoršie povstali, vyučovali zasa najviac duchovní. Skoro všetky univerzity majú pápežské základinné listiny.

Mnoho rádov bolo založené výlučne pre vyučovanie, na pr. Školskí

bratia, piaristi, uršulky a iné. Aj Tovaríšstvo Ježišovo zaoberá sa vyučováním, ako jedným z najdôležitejších svojich cieľov.

Ačkoľvek v terajšom čase duchovenstvo, preto že ho je veľký nedostatok, venuje sa skoro úplne len duchovnej správe, predsa najdeme v každom vedeckom obore, v národopise, jazykozpyte, filozofii, v prírodných vedách skvelé mená kňazov učencov. A pre pohanské národy sú naši misiónári ešte aj dnes jedinými priekopníkmi kultúry.

Cirkev považuje nevedomosť za nešťastie. Pán Ježiš povedal: „Ja som svetlo sveta“. (Ján. 8, 12.) Preto cirkev vždy bude túžiť po svetle a múdrosti, ktoré sa nachádzajú v pravde. Jedno je, čomu sa cirkev rozhodne protiví, aby ctnosť a mravnosť podľahly vede. Prajeme si ovšem šťastné spojenie ctnosti a vedy, ale neváhame volať: hoci je duša vo vede malá, keď je ale ctnostná, všetko je získané; ak je však duša nešľachetná, všetko je ztratené, a čo by aj všetky vedy bola

vyčerpala. Niet kresťanského otca, ktorý by si neprial, aby jeho dieťky boli dobré, ctnostné, a až tak vzdelané. Veď sú aj rodičia ľahkomyseľní, ba neverci a neznabohovia, ktorí si žiadajú, aby ich dieťky v kresťanskom náboženstve boli vychované. Ale ne-najdeme kresťanského otca, ktorý by chcel, aby jeho dieťky boli vychované bez náboženstva.

Cirkev sa vraj prežila, nemá už práva na trvanie a preto nesmie mať vliv na skolu.

Tak volá zvlášťne tá strana, ktorá si vzala do programu spoločenskú nápravu, sociálnu reformu, ovšem podľa svojho rozumu. A prečože by nemala cirkev právo na ďalšie trvanie? Lebo už skoro dvetisíc rokov trvá a ešte sa jej vraj nepodarilo napraviť, zreformovať svet, ešte vraj vždy panuje to staré zlo: lakomstvo, úžerníctvo, krutá nadvláda peňazí, opovrhovanie malými a slabými.

Ale kde a kedyže dovolili cirkvi,

aby rozhodne vplývala na politický a hospodársky život? Ved', tak sa zdá, že žijeme v zemi pohanskej: v našich mestách je na tisíce ľudí, ktorí žijú úplne bez Boha, nikdy sa nemodlia a do kostola nevstúpia. Neveru hlásajú u nás zo stolic professorských a učiteľských, neveru vyhlasujú za povinnú pre každého vzdelaného človeka. Pozrite len, drahí v Kristu, tie značné odpady k beznáboženstvu! Tie nám dostatočne dokazujú, že vodcovia a od nich odvislé massy, už dávno v svojom srdci od cirkvi odpadli. A práve títo vodcovia robia verejnú mienku.

Keď cirkev v pápežských a biskupských pastierských listoch s kazateľníc žiadala, aby aj práca a priemysel boly podrobené desatoro Božiemu prikázaniu, ponevác nielen zo samého chleba žije človek, ale aby dušu svoju zachoval pre večnosť, vtedy stále volali náboženstvo a politika nemajú nič spoločného. V každom čísle kričali v novinách do sveta: „Neverte im (t. j. kňazom!) Klerikalizmus je nepriateľ!“ A teraz, keď je spoločnosť plná úžery a

pôžitkárstva, chcete toto zlo na rováš cirkvi pripísať? Keď orlovi krýdla polámete a tak ho posadíte do hadieho hniezda, jakým právom vysmievate kráľa vzduchu, že je slabý, že nemôže so seba striasť tú háveď? Veru veľmi dobre sa hodí toto podobenstvo na nesprávne obviňovanú cirkev.

Lenže tento vystrelený šíp, nazpät padá na hlavu schytralého strelca. Neverecký duch času sľuboval ľuďom raj na zemi, jako neklamný následok svojej životnej múdrosti. Nastal pravý opak. Panuje nechut' k práci, nemravnosť, nespravedlivosť, úžera, podplácanie. Teda neklamala cirkev, ktorá nikdy nemala úplnú štátnu vládu, ale klamala tá toľko vychvaľovaná neverecká kultúra, ktorú chcú namiesto kresťanstva, jako oblažujúci prostriedok ľudstvu natisnúť.

Pri tom všetkom bol pápež pre svoju známu snahu o mier všeobecne uznaný za dobrodinca celého sveta. To je najlepšia odpoveď na námietku: že sa katolícka cirkev prežila.

Ďalšia námietka: *Škola si vraj*

nemá všimať náboženstva, ponevác si vraj navzájom odporujú a domáhajú sa rozličných cieľov, ktoré nepripúšťajú jednotný postup.

Táto námietka sa zakladá na dvojakom blude: že je náboženstvo neurčitý pojem, ktorý si každý zo skúsenosti každodenného života sam tvorí; a druhý blud je: všetké náboženstvá sú rovnocenné. Moderná škola nemôže vraj všetkým náboženstvám vyhovieť, preto vraj musí zostať neutrálnou, t. j. musí o Bohu a náboženstve mlčať.

Týmto moderným bludom čelíme rozhodným „Alebo — alebo“. Alebo je Ježiš Kristus pravý Boh, alebo nie. Ak je pravý Boh, tak sú mu všetci ľudia podrobení. On sám hovorí o tom: „Keby som nebol prišiel a im nemlúvil, nemali by hriechu: teraz ale nemôžu sa vymlúvať, z hriechu svojeho.“ (Ján. 15, 22.) Ak je Kristus nie Bohom, tak teda bol len človekom, bár aj nie obyčajným človekom, ale predsa len človekom. V tom páde ale padá celé kresťanstvo, lebo vtedy nik je nie povinný Krista nasledovať. Lenže Ježiš

Kristus je pravý Boh a to je pravda pre každého, kto veriť chce, dokázateľná. Preto každý musí poslúchať aj Jeho cirkev, ktorá je jediná hlásateľka jeho vôle: „Kto vás poslúcha, mňa poslúcha.“ (Luk. 10, 16.) Keď sa modernému svetu zdá táto pravda „tvrdou“, je to len tá tvrdosť, s jakou pravda vždy odporuje bludu.

Preto mlčať vo škole o Kristovi a jeho pravde, nie je jednanie nestranné, neutrálne, ale protikresťanské a bezbožné. Mlčať o Kristovi, znamená Krista zapierať, prenasledovať. On sám to povedal: „Kto nie je so mnou, proti Mne je“. (Luk. 11, 23.)

Keď je teda, podľa výroku Ježiša Krista, v tejto veci skutočná nestrannosť úplne nemožná, pokrytcom je, ktorý sa predsa s ňou chľúbi. Jakože nazývate, drahí v Kristu, človeka, ktorý ináč hovorí a ináč myslí? Hovoríte: To je človek bez presvedčenia, bez charakteru. Keď tento výrok vzťahujeme na školu a učiteľov, to znamená: doma katolík, vo škole ale bez náboženstva a bez Boha. *A to len preto,*

lebo to tak žiadajú od neho ti, od ktorých závisí jeho postavenie a jeho plat! A taký muž má vychovávať charaktery, t. j. ľudí s presvedčením?

„Mravouka je potrebná, ale vo škole nech sa vyučuje voľná, laická mravouka.“

Nápadné je pri tom, že nevera všetky články viery jedným ťahom zavrhuje, ale mravouku a jej potrebu zapierať nechce a predsa mravné názory každého muža riadia sa celkom podľa jeho viery v Boha! Toto ináč nepochopiteľné chovanie sa má svoj dobrý tajný dôvod. Keď totižto svet, čo aj svobodnomyseľný, počuje, že ten, alebo ten je bez mravouky, zhrozí sa nad tým, lebo „*bez mravouky*“ to toľko značí, ako „*bez svedomia*“. Takým ale nikto byť nechce. A preto sa pretvárajú sprisahali nepriatelia viery a jej právd, že si oni vážia mravouku, aby so svojimi plánmi o školskej reforme nevzbudili u ľudu podozrenie, a zo školy nenápadne odstránili sv, evanjelium.

Táto laická mravouka, t. j. mravouka bez viery a bez milosti je ešte vždy len púhym heslom. Ešte sa ani na tom neustálili, ktoré povinnosti má táto „včlná mravouka“ naložiť. Ešte sa stále o tom radia. V skutočnosti bude to len skromný, samovoľný výťah z praktickej časti katolíckeho katechizmu, bár sa tomu aj nepriznajú. Ale jaká to drzosť! Podľa voľnej mravouky dieťa má veriť slovu učiteľovmu, ale slovu Božiemu veriť nesmie, ba má mu odporovať!

My katolíci vieme, čo máme o tom súdiť. Veľký pápež Lev XIII. vyslovil sa vo svojom obežníku „Annum ingressi sumus“ zo dňa 19. marca 1902. o voľnej mravouke takto: „Keď vo verejnom živote Boh s opovržením bol odstrčený, nevyhnutne nastal zmätok a úpadok mravného života, pretože náboženstvo je základom spravodlnosti a mravnosti, jako to už aj slávni pohanskí mudrci poznali, jaknáhle uvoľníme putá, ktoré človeka viažu s Bohom, najvyšším zákonodarcom a sudcom, nezostane iné jako slabý tieň,

alebo, jako sa hovorí občianskej nebo neodvislej mravouky, ktorá nestoji o večný zákon a o Božie príkazy, až dôjde na naklonenej ploche k najkrajnejšiemu dôsledku, že totižto človek sám si stavia zákony podľa svojej samovôle.“

Katolícki rodičia majú zaiste právo sa pýtať, čo dá tomu novému voľnému mravnému zákonu oprávnenosť a moc, keď Boh, ktorý všetko dobré odmeňuje a všetko zlé tresce, nesmie byť ani menovaný ako pôvodca mravnosti.

Jakože bude ten učiteľ k deťom hovoriť, azda takto ?

„Deti, musíte byť poslušné, mravné, úprimné, pokorné, skromné, milosrdné; cudzí majetok nesmiete poškodiť, iných ľudí nesmiete klamať, krivdy nesmiete krivdami odplácať, ale musíte odpúšťať“ — mysliacemu dieťaťu hneď napaadne otázka: a to prečo? A čo mu učiteľ novej mravouky na to odpovie? Snáď, že to stojí v zákonníku? Ale kto zostavil tento zákonník? Vláda? Snemovňa? Veď keď nemá Boh práva, nemá ho ani človek, aby v svojom

mene druhým predpisoval zákony a zasahoval do ich svedomia. Alebo snáď učiteľ povie: Budeš pochválený, keď poslúchneš a potrestaný, keď neposlúchneš? Ale či sme za našich časov nezažili, že chytrácke sebestvo bolo vychvaľované za múdrosť, a obetivosť bola držaná za sprostosť? Či neboly už aj zjavné zločiny vychvaľované? Jakúže má teda cenu chvála a potupa ľudská? Na ktorú auktoritu sa má učiteľ novej mravouky odvolávať? Snáď: na poriadok v štáte? Ale čo na to povedia dietky, keď vidia, že hriech, úžera, podvod, nemravnosť v prepychu žije, ale ctnosť núdzu trpí?

Obrancovia novej mravouky hovoria, že sa deti majú navykať, konať dobré z púhej lásky k ctnosti. „Krása ctnosti“, je to pekné slovko. Ale jadro otázky je to: *prečo* mám činiť trpké dobro, a varovať sa sladkého hriechu? Mravný príkaz, za ktorým len ľudia stoja, nemá záväznej moci a sily, zvlášte v hodinu mocného pokušenia, A „donútiť seba samého“? Jako kto

svoju vôľu k dôbrému prinútil, tak sa môže samovoľne aj dispenzovať od toho.

Ďalej nám predkladajú : *že veď dost je nevercov, ktorí poriadne žijú.* Kto bol dobre vychovaný a kto dbá o vonkajšiu slušnosť a spoločenské postavenie, kto má dobré dôchodky, ten sa možno zdíži podlých činov. To sú ale len prirodzené ctnosti, ktoré nemajú ceny pre večnosť, lebo „spravodlivý z viery žije“. (Rim. 1, 17.) A jestli je táto ich mravnosť opravdivá, tak je to tým smutnejšie ! Lebo jakí by to boli vzorní ľudia, keby boli veriacimi ! Prirodzené ctnosti u ľudí, ktorí sú zámožní, ľahko sa dajú pochopiť. Keď sa millionár nedopustí krádeže a továrnik nič nespreneverí, to je ešte nie dôkazom, že prirodzená ctnosť má takú víťaznú silu ! Ale prevažnej väčšine ľudí, žijúcich v chudobe, v stálom nedostatku a veľkých pokušeniach, aby sa udržali na mravnej výške, nepostačí tá nová voľná mravouka. Konečne aj neverec žije, chtiac-nechtiac z mravných zásad, ktoré sú všeobecným majetkom

všetkých ľudí. Každý mravný život pochádza konečne predsa len z viery!

Nútnu súvislosť medzi ctnosťou a vierou vyslovil Kristus Pán tými slovami: „Či sa sbierajú s trňa hrozná, alebo s bodliacha fiky? Každý dobrý strom nesie dobré ovocie, zlý strom donáša zlé ovocie.“ (Mat. 7, 16.)

Dokiaľ sa nepodarí vzbudiť v srdciach ľudských vieru v Pána Boha a vo večnosť, jediné to zdroje mravnosti, dotiaľ nenastane náprava terajšieho stavu ľudstva. Postačí, keď pozremo na terajšie časy. Napriek všetkým rozkošiam zachvátil terajších vzdelaných ľudí pessimismus a veľké davy ľudu, ktoré len po majetku a pôžitkoch túžia, bár sa ich hmotné položenie stále zlepšuje, sú tak nespokojné, že táto nespokojnosť môže byť osudnou pre verejný pokoj. Preto pravá výchovoveda pre tento svet musí sa zakladať na výchove pre druhý svet“. (Foerster, Kresťanstvo a triedny boj, str. 16.).

Škola s takzvanou voľnou mravoukou, priviedla by konečne medzi

žiaci nepokoj a škriepky, ktoré ľuďmi rozličných náhľadov rozdvajajú. V detinskej namyslenosti budú považovať nasledovníci voľnej mravouky kresťanskú vieru za poveru a zotročenie ducha, a budú držať svojich súdruhov, navštevujúcich náboženské vyučovanie, za úbohé, svedené tvory, seba ale za osvietených a za objaviteľov novej doby. Tak nevyhnutné povstane v škole nesvornosť.

Na krátko rečeno: „Škola, ktorá chce vychovávať, musí byť postavená na Kristovom evanjeliu“. Zvláštna to vec, že hlásatelia voľnej mravouky seba menujú svobodomyseľnými a voľnomyšlienkarimi. Prečo teda natiskejú svoju neveru iným, ktorí o ňu nestoja? Či tá sloboda, ktorú sebe nárokujú, má byť len pre nich a nie pre iných? To by bola nesnášlivosť, tým odsúdenia hodnejšia, že sa tu jedná o školské deti, o nedospelých mladých ľudí, ktorí nemajú ani duševnej schopnosti, ani mravnej sily, aby takému znásilneniu v povinnej štátnej škole odporovať mohli.

„Nebojujeme proti cirkvi, bojujeme za slobodu svedomia.“

Ale jakáže to má byť tá sloboda svedomia? Odpovedajú nám: Verejnú školu navštevujú aj nekatolíci a preto vraj katolíci nemajú právo požadovať, aby sa úkony náboženské v škole konaly. Jako sme to už dokázali: Štát nasleduje po rodine, a jeho povinnosťou je, aby práva rodiny hájil a nie habal. My, katolíci, vážime si práva štátu a milujeme svoju vlasť. Tí, ktorí spravujú štát, majú vedieť, že štát žije zo svedomia svojich občanov, a že vtedy je najpevnejší, keď si váži záujmy všetkých občanov. Už aj preto by mal štát šetriť svedomie svojich katolíckych občanov. Viete, katolícki rodičia, čo je pravá sloboda svedomia? To je právo katolícku vieru vždy a všade slobodne vyznávať a vykonávať. Toto právo je Bohom zaručené a vyplýva zo slov Kristových: „Kto mňa vyzná pred ľuďmi, toho aj ja vyznám pred Otcom mojim, ktorý je v nebesiach, a kto mňa zapre pred ľuďmi,

toho aj ja zaprem pred Octom mojim, ktorý je v nebesiach.“ (Mat. 10, 32.)
 Vykonávanie tohoto práva nezávisí teda od štátneho privolenia.

Naše právo na slobodné vykonávanie úkonov svätej viery aj vo škole simultánnej dokazuje aj tá skutočnosť, že napriek všetkým svádzaniam ku odpadlíctvu katolíci tvoria 70% všetkého obyvateľstva nášeho štátu. A my väčšina máme byť vydaní na pospas menšine? My sa máme zrieknuť svojho práva z ohľadu na vieru, alebo neveru niekoľko vlažných ľudí? Či sme nie v štáte, kde sa všetko, od obecného zastupiteľstva až po národné shromaždenie, určuje väčšinou? Prečo nemá byť zachovávaný tento základný zákon aj v škole? Možno že by to šlo, keby bola viera jako telocvik, alebo kreslenie dobrovoľným vyučovacím predmetom, prospešným, nie ale nútnym. No viera je základnou podmienkou nášeho spasenia.

Jakože je to v skutočnosti s tou novou slobodou svedomia? Pod kepienkou spravodlivosti oproti nábožen-

stvám, vylúčujú zo školy každé náboženstvo. Náboženstvom modernej školy je, nemať žiadneho náboženstva. V našich školách sú deti aj takých rodičov, ktorí sú príslušníci II. a III. internacionály. Či sa asnáď škola, z ohľadu na smýšľanie týchto občanov, ktorí žiadnu vlasť neuznávajú, zrieka pestovania národného ducha a lásky ku vlasti? Veru, veru, tú slobodu svedomia sme si celkom ináč predstavovali. Ak nám bude zaručené právo slobody svedomia, nech si protestanti, izraeliti a bezverci rozhodujú o svojich deťoch, jako len chcú, my slobodu ich svedomia vždy šetriť budeme. My neznásilníme nikoho svedomie!

„Vyučovanie náboženstva patrí vraj do kostola, a je vecou duchovenstva“. Áno! Duchovní si boli vždy povedomí tejto svojej povinnosti, a preto svedomite použili tie dve hodiny v týždni, ktoré boly vyznačené ku vyučovaniu náboženstva. Keby sa ale vyučovanie náboženstva výlučne v kostole konať malo, bolo by obmedzené len na nedele a sviatky. Koľkí rodičia

by soje dietky ani na toto obmedzené vyučovanie nemohli posielat', či už pre ďalekú, zlú cestu, pre nedostatočný odev, alebo obuv svojich detí. A keby k tomu ešte aj v škole to počuli, že je nedeľa len pre telesné zotavenie a pre výlety do krásnej prírody a keby staršie deti pre prácu doma zostat' musely, koľkože detí by vtedy navštivovalo to nedeľňajšie náboženské vyučovanie? A konečne, keby duša dieťaťa cez celý týždeň bola krmená protináboženskými výronami nevereckého učiteľa, s jakýmže výsledkom by ten kňaz v nedeľu vyučoval? Dáky výsledok by len docielil, ale nikdy nie taký, jaký požadujú dnešné potreby.

Náboženské vyučovanie patrí vraj do rodiny. Áno, to uznávame. Aj sv. Pavol to prikazuje. Lenže rodiny k tomu vyučovaniu nemajú ani schopnosti, ani času, ani potrebných prostriedkov. Známa vec je, že kto chce učiť, musí sám niečo vedieť. Načože sa zakladajú školy? Zistite preto, aby boly rodičom na pomoci. Prečo sa to nemá vzťahovať aj na vynaučovanie

náboženstva? prečo robit' rozdiel medzi vyučovaním svetským a náboženským? Povedzte, kto vydrží školu s jej vysokými požiadavkami? Či ju nevydrží sám ľud svojimi daňami. O tom je síce každý presvedčený, ale budúce pokolenia podľa žiadosti nepriateľov majú byť neverecké. Týmto spôsobom dosiahnu svoj cieľ, aspoň u väčšiny ľudu. Konečne, ak sa im to podarí, zakážu vyučovanie náboženstva aj v rodine.

Podivuhodná je len tá ukrutná dôslednosť, jakou chcú bez ohľadu na právo spoločnosť ľudskú odkrest'anit'.

„Ktorý katolík si žiada náboženské vyučovanie, nech vraj pošle svoje deti do súkromných škôl.“

To už aj tak robia mnohí rodičia, aby zabezpečili svojim dieťkam náboženskú výchovu. Taká škola mnoho stojí. Katolícki rodičia by museli okrem iných verejných t'árch ešte aj túto t'archu znášať. Akým právom sa ukládajú dvojité dane na katolíckych rodičov? Nech nám nik nevytýka, že si katolícki rodičia slobodne môžu školu

volit'. To je predsa nie sloboda, keď katolíci, aby vyhli nespravodlivej, bezplatnej štátnej škole, nútený sú sriaďovať vlastné školy na svoje útraty! Keď nám naša ústava zaručuje slobodu svedomia, nuž nám musí aj to byť dovolené, aby sme svoje náboženstvo všade slobodne vyznávať mohli, teda aj v škole. A keď nám niekto toto právo zapiera, tak si ho musíme vydobyť. Ze ale náboženské boje neprospejú žiadnemu štátu, to nám dokazujú dejiny. Preto v mene slobody a v záujme vlasti nech nám je dané naše právo, ktorého sa nikdy nezriekneme, lebo sa ho zriecť ani nemôžeme.

Niekde zavádzajú do škôl i takzvanú „sexuálnu náuku“, v ktorej školským deťom pohlavné veci vysvetľujú. Preto potrebné je, aby sme aj o tomto, krátko, ale vážne prehovorili.

Sú, ktorí tvrdia, že pojednávanie o pohlavných veciach v škole dobre účinkuje na mravy dietok. Nech sa nikto nedá klamať. Štatistika, ktorú podávajú zkušeni lekári o verejnej nemravnosti, práve opak toho dokazuje a je

skutočne hrozná. Tu nedostačí len napomínať. Istá vec je, že podobné vysvetlenia nepatria do školy pred mládež polo-alebo úplne nezrelú, ktorej obrazotvornosť by bola tým nakazená. Kde je také poučenie skutočne potrebné, na pr. keď dorastlé deti odchádzajú do cudziny, rozumný otec, starostlivá matka, horlivý duchovný správca vždy najde spôsob, aby mládež na nebezpečenstvo upozornil. Šťastná mládež, ktorá také poučenie dlho nepotrebuje a ktorú dobrí rodičia, učitelia a duchovní starostlive chránia, aby ich nejaká drsná ruka nepozbavila nevinnosti a pokoja svedomia.

Koniec.

Keď na krátko shrnieme naše pastierske slová, môžeme povedať : Boj, ktorý bol vypovedaný v škole náboženstvu a cirkvi, je boj o právo a slobodu detskej kresťanskej duše v modernom štáte. Pokrstené dieťa patrí Kristu Pánu a cirkvi. Z týchto náručia má však byť vytrhnuté a ponechané ustavične sa meniacim časovým názorom. Konečne ide tu o večnosť. Hľa, uprostred tak vychválenej demokratickej slobody — tak biedné tyranstvo svedomia ! Keď katechizmus bude zo školy vyhodенý a kňaz zo školy odstránený, vtedy vezme učiteľ do ruky učebnicu „voľnej mravouky“ a povie deťom : „Poslúchajte, deti, čo vám zákon predpisuje o vašich povinnostiach ! Tak musíte žiť, ak chcete byť dobrými občanmi a pokojnými ľuďmi...“ V

mene koho bude učiteľ vyhlasovať tieto nové životné zákony? V mene terajšej vedy, snemu, a či v mene ministerstva národnej osvety? Prebudená mládež si pomyslí: Kážete o poslušnosti, o povinnosti práce, o nedotknuteľnosti, majetku, o mravnosti a miernosti. Po vás prídu iní a tí budú hlásať opačné životné zásady. Prečo by sme si už vopred tieto opačné voliť nemohli? Čo na to povedia zástupcovia voľnej mravouky? Rieknu asi toto: „Vtedy nastúpi donútenie, ktorého musí použiť spoločnosť proti každému neporiadku.“ „Môžete“ odpovedia vám „sputnať síce naše ruky, ale nemôžete nám vnútiť vašu vôľu. Všetci sme rovni, nemáte teda k tomu práva. Rozkazovať môže len predstavený svojim podriadeným.“

Nie, drahí rodičia! Mravný životný poriadok je ďaleko dôležitejšou vecou, ako by mohol byť ponechaný na chuťky

niektorého učiteľa, alebo na usnesenie snemovne. Veď od toho závisí celá večnosť: Len tie mravné prikázania, ktoré sám Boh dal, majú záväznú moc.

V školskej otázke nejedná sa len o blaho cirkvi, ale aj o blaho štátu. Napriek vonkajšiemu lesku terajšej kultúry je naša mládež oddaná pôžitkárstvu, a zrovna vášnivej sebeckosti. Kým boháči si môžu všetko kúpiť a podľa ľúbosti sa „vyžiť“, chudobné vrstvy ľudu nemajú prostriedkov, aby zjemneným spôsobom vyhovelí svojim náruživostiam. A koncom toho sú potom zločiny.

V tom sme všetci na čistom. Pred pádom do priepasti chráni náboženská výchova! Každý rozumný otec, ovšem nakoľko si toho mena zaslúži, trnie pred budúcnosťou svojich detí, keď vidí, ako spejú uprostred zjavných nebezpečenství ku hriechu. Preto každý rozumný otec si žiada, aby k zame-

dzeniu mravného úpadku náboženskej presvedčenie bolo pestované. A práve sila náboženského presvedčenia má byť sputnaná? Prečo? Len zo slepej zášti.

Kto je nepredpojatý, musí uznať, že boj proti cirkvi a jej právu je nie bojom o kultúru, ale bojom protikulturným. Nedajte sa, drahí v Kristu, mýliť frázami; „Rimský“, „Rimanský“, ako by sa tu jednalo len o obranu českej kultúry proti jej obstrihaniu so strany Ríma. Kultúra čili osveta je nie vecou národnosti t. j. vecou jedného národa, ona je vecou celého ľudstva. Keď sa roku 1905 vo Francúzsku začal boj proticirkevný, či snáď vtedy francúzski nepriatelia cirkvi bránili *českú* osvetu? Horkýže! Bol to starý boj nevery proti Kristu a jeho cirkvi.

Kresťanskí rodičia! Výsledok tohto boja od vás závisí. Starajte sa najprv o dôkladnú náboženskú vý-

učbu svojich dietok! K čomu škola nestačí, to doplňte domácim vyučováním. Starší z vás zaiste sa pamätajú, jako boly v kruhu domácom po nedeliach katechismus a biblia čítavané a vykladané. Pokračujte v tomto domácom zvyku! Povzbudzujte svoje dietky k zvýšenej horlivosti v modlitbe a k navštevovaniu služieb božích v nedele a sviatky. Dietky, ktoré k tomu nikdy pobádané neboly, sú skutočne poľutovaniahodné. V búrkach života obyčajne hynú! Dietky vaše nech často prichádzajú k svojemu Spasiteľovi, a prijímajú najsvätejšie Jeho Telo, aby ich srdce chránené bolo pred hriechom.

Jestli nechcete, drahí rodičia, aby dietky vaše na vás po vašej smrti zabudly, ak si prajete, aby vaše dietky na vašom hrobe sa modlily, pestujte v ich duši svätú vieru, aby zostaly verné svojemu Spasiteľovi a jeho sv. cirk-

vi. Deti, ktoré vyrástly bez viery, nepoznajú cestu ku hrobu svojich rodičov, tým menej pamätajú na nich v modlitbe. Veď neveria v súd ani vo večnosť.

Nuž nechže zúri v štátoch ten „kulturný boj“, on národy ani mravnými, ani šťastnými neurobí, ale ich zdivočí a do nešťastia uvrhne! Vo svojom nešťastí potom najdú cestu do domu otcovského.

Bieda učí nielen jednotlivca, ale aj celé národy modliť sa. Vrátia sa zasa ku viere v Ježiša Krista a najdú znova v jeho cirkvi svoju spásu a svoje blaho. To je nádejou našej svätej katolíckej cirkvi. Cirkev nežiada, aby sa národy zriekli pokroku a vymoženosti vedy a techniky, ale abý zošľachtily svoje srdcia tým, že kresťanstvo a jeho mravouku vovedú do života súkromného a verejného. „Lebo nik nemôže iný základ položiť, okrem toho,

ktorý je položený, a ten je Ježiš Kristus“ (I. Kor. 3, 11.)

Vláda Ježiša Krista, Syna Božieho, je nezničiteľná a zostane na veky. Amen.

Dano v Prahe, v deň sv. Klementa, 23. novembra 1921.

† František, arcibiskup a metropolita pražský.

† Anton Cyrill, arcibiskup a metropolita olomucký.

† Augustín, biskup košický.

† Jozef, biskup litomerický.

† Anton, biskup munkáčevský.

† Norbert, biskup brnenský.

† Karol, biskup královohradecký.

† Karol, biskup nitrianský.

† Šimon, biskup budejovický.

† Ján, biskup spišský.

† Marian, biskup banskobystrický.